

Virolais-suomalainen sanakirja

LAURI KETTUNEN *Eestiläis-suomalainen sanakirja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 256. osa. Helsinki 1958. 272 sivua.

Esiteltävä teos, joka on tarkoitettu lähinnä korkeakoulujemme viroin kielen opiskelijoille, pohjautuu tekijän v. 1917 julkaisemaan Virolais-suomalaiseen sanakirjaan. Kun tätä alkuperäisteosta ja siitä lyhennelmän toimitettua, v. 1931 ilmestynyttä Eestiläis-suomalaista taskusanakirjaa ei ole ollut vuosikausiin saatavissa, uusi laitos jo yksistään tältä kannalta on välttämätön. Mutta se on tarpeellinen myös siksi, että nopeasti kehittyneen viroin kirjakieli on neljänkymmenen vuoden aikana sanastoltaan kurtunut, muovautunut ja vakiintunut.

Toimittajan ja kustantajan tarkoituksena on ollut teoksen säilyttäminen kooltaan suunnilleen alkuperäisteoksen suuruisena, mikä on aiheuttanut vanhan materiaalin karsimista uuden sanastoinneksen sijoittamiseksi. Uutta ja vanhaa laitosta vertaillen huomaa poistettua esim. viroin kirjakielen suosimia kansainvälisiä kulttuurisanoja, suomalaisille itsestään ymmärrettäviä yhdyssanoja, Wiedemannin sanakirjasta periytyneitä murteellista aineistoa, vuosisadan alkupuolen uudissanonoja, jotka lopuksiakaan eivät ole kotiutuneet kieleen, ja vaurioksi myös hyödyllistä fraseologiaa. Niin ikään Neuvosto-Virolin terminologiaa on esitelty säästeliäästi, näytteeksi. Poistettua tilalle sijoitettu uusi materiaali on osittain peräisin tekijän omista, suurempaa sanakirjaa varten kokoamista aineksista, osittain eräistä uudehkoista sanakirjoista. Toimittaja mainitsee erikoisesti Elmar Muikin teoksen »Väike õigekeelsuse sõnaraamat», josta Tukholmassa on ilmestynyt 9. painos (1947). Ilmeisesti hänen ulottuville ei ole tullut Tallinnassa v. 1953 ilmestynyt laitos »Väike õigekeelsuse sõnaraamat», joka Neuvosto-Virolissa on oikeakiellisuuden ohjeena. Vaikuttaa siltä, että länsiviro-

laisten ja neuvostovirolaisten kielenkäytössä on eroavuuksia, jotka osaksi johtuvat olosuhteista. Huvittavana yksityiskohtana mainittakoon Kettusen uudessa laitoksessa esitetty ilmaus *liftaja* 'peukalokyytiläinen', joka on saatu länsiviroilaisten sanastosta, mutta joka on neuvostovirolaisille täysin käsittämätön (ks. M. Norvik, *Keel ja Kirjandus* 1953 s. 190).

Eräät uuteen laitokseen tehdyt muutokset ovat aiheuttaneet sen, että vanha Virolais-suomalainen sanakirja on yhä edelleen jossakin määrin tarpeellinen tieteilisiin tarkoituksiin. Tästä tekijä on itekin huomauttanut Eestiläis-suomalaisen sanakirjan esipuheessa. Varsin tärkeiksi ovat osoittautuneet alkuperäislaitoksessa tavattavat merkinnät viroin uudissanoina, joiden joukossa on runsaasti suomen kielen termien mukaan muodostettuja ja joiden erottaminen opiskelija-asteella tuottaa joskus vaikeuksia. Virolin pituusvaihtelu osoittavat merkinnät on samoin valitettavasti jouduttu poistamaan. Sen sijaan liudennukseen viitataan hakusanan jälkeen painetulla tähdellä kuten ennenkin. Virolin yleiskielessä liudennus, lähinnä r:n palatalisaatio, lienee taantumassa. Ei liene tarpeellista, ehkei oikeatakaan ääntää *paik* 'pajunkuori; puisto', *paik* 'sorsa' sekä erottaa liudennuksen ja liudentumattomuuden vasta kohdalla esim. sanoja *arm* 'arpi, naarmu; haara, tanko' ja *arm* 'armo' tai *kurk* (g. *kurgi*) ja *kurk* (*kurgu*) [ks. VÕS 1953 s.v. *arm*, *kurk*, toisaalta Andrus Saareste, Kaunis Emakeel s. 27, jossa (*haige*) *kurk*, mutta (*hapu*) *kurjk*]. Eestiläis-suomalaisissa sanakirjassa on vierasperäisten sanojen pääpaino melko säännöllisesti osoitettu jälkitavuihin, milloin originaalisanojen pääpaino osuu vastaavalle jälkitavulle (esim. kalénder,

aksionäär). Vanhemmissa, kieleen täysin juurtuneissa sanoissa pääpaino on usein kuitenkin ensi tavulla, esim. *advokaat*, *kälender*, *šokolaad* (ks. Saareste mts. 21—22, Norvik mts. 189, VÖS 1953).

Teoksen suomenkielinen osa ei ole kaikin kohdin johdonmukainen. Toimittajan omaa kantaa vastannevat tyypit *karakoittaa*, *hajoittaa*, *pakoitus* s:lla 11, *kehoittaa* (s. 110), *lihoittaa* (s. 128), mutta paikoitellen toisin: s. 91 *hajottaa* (kaksi kertaa).

Murteellisuus siellä täällä: *taikko* s. 25, *pyssinki* s. 159. Ensi kertaa esiintyyneen suomen *kehostua* viron *ihustuda*-sanan vastineena.

Kuten jo alussa mainitsin, Eestiläis-suomalaisen sanakirjan aikaansaaminen on ollut peräti tarpeen vaatima ja empiä mättä voidaan sanoa, että teos vastaa sille asetettuja tarkoituksia. Sekä tekijälle että kustantajalle on syytä lausua kiitokset auliista suorituksesta.

R. E. NIRVI